

Kolmen polven kirkonrakentajista kertova ooppera

Tolpojen Tarina

Käsikirjoitus, sävellys ja ohjaus: Paavo Joensalo

Esitykset :

Ruokolahden kirkko pe 19.8.2022 klo 18

Kerimäen kirkko su 21.8.2022 klo 14

Liperin kirkko pe 26.8.2022 klo 18

Sotkamon kirkko la 27.8.2022 klo 18

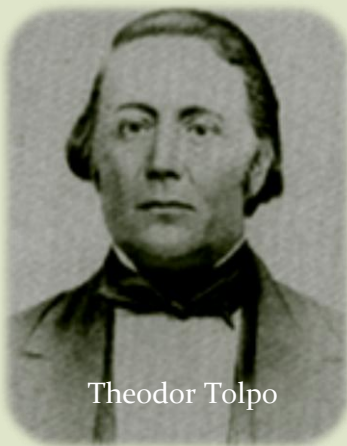
Rääkkylän kirkko su 28.8.2022 klo 14

Tuotanto:

Eettisesti Innovatiiviset Kulttuurin Uudistajat EIKU ry

Kolmen polven kirkonrakentajista kertova ooppera

Tolpojen Tarina

Theodor Tolpo

Tolpojen kolmen polven kirkonrakentajasuku liittyi Suomessa 1700- ja 1800 - luvuilla merkittävällä tavalla paitsi kymmenien seurakuntien hengelliseen ympäristöön, myös yhtä monen paikkakunnan maalliseen toimintaan.

Turkulaislähtöinen Mårten Tolpo (1748–1805), hänen poikansa Magnus Tolpo (1782–1845) ja pojanpoikansa Theodor Tolpo (1822–1868, kuvassa) rakensivat ja korjasivat suuren määrän kirkkoja Lounais-, Etelä- ja Itäsuomessa. Tunnetuin niistä on Kerimäen kirkko, jonka rakentamisen keskimmäistä polvea edustava Magnus aloitti ja kun hän kuoli kesken rakennustyön, hänen 23-vuotias poikansa Theodor saattoi kirkon valmiiksi.

Theodor rakensi sen jälkeen lukuisia kirkkoja Itä-Suomeen. Hän toimi myös kauppaporvarina Joensuussa sekä kieveriverkoston ja maatalouden intomielisenä kehittäjänä Pohjois-Karjalassa. Siksi Theodor onkin valittu TOLPOJEN TARINA -oopperan päähenkilöksi.

- Kiinnostuin tästä elämänsä loppuvuodet kotikuntani Liperin kirkonkylän tuntumasta ostamassaan kartanossa asuneesta monitoimimiehestä jo 1990 - luvulla ja siitä lähtien olen kehitellyt oopperan librettoa ja musiikkia, kertoo teoksen isä, Liperin Viinijärvellä asuva kulttuurivaikuttaja Paavo Joensalo.

Käsikirjoittaja, säveltäjä, ohjaaja, lavastaja ja tuottaja: Paavo Joensalo
Instrumentaatioassistentti: Janne Jääskelä. **Pianopartituurit:** Elina Jääskelä

Rooleissa :

- * Theodor Tolpo, 3. polven kirkonrakentaja, Antti Pakkanen, bassobaritoni
  - * Mari Tolpo, edellisen vaimo, Laura Mäkitalo, mezzosopraano
    - * Theodor lapsena, Pyry Pakkanen, poikasopraano
  - * Magnus Tolpo, Theodorin isä, Janne Hautsalo, bassobaritoni
- * Lovisa Tolpo, edellisen puoliso sieluna, Marjaana Ritanen, sopraano
  - * Mårten Tolpo, Magnuksen isä, Rolf Broman, bassobaritoni
- * Makkonen, Kerimäen rakennustyön kasööri, Juho Stén, bassobaritoni
  - * Neovius, Kerimäen kirkkoherra, Wille Enckell, baritoni
  - * Hirvonen, Mari Tolpon isä, Wille Enckell, baritoni
  - * Wegelius, Ruokolahden kirkkoherra, Wille Enckell, baritoni
- * Edelfelt, Ruokolahden kirkon arkkitehti, Juho Stén, bassobaritoni
  - * Helander, Sotkamon kirkkoherra, Wille Enckell, baritoni
  - * Tujulin, kauppias Joensuusta, Juho Stén, bassobaritoni
    - * Theodorin ja Marin tyttäret:
Kerttu ja Hertta Vatanen, Pirkko ja Hertta Lukkari, Kerttu Häsä
      - * Hääväkeä ym:
Johanna Eronen, Anna Häsä, Päivi Kuokkanen

Musiikin johto, korrepetitointi ja kamariyhtyesovitukset : Esko Alanen

Soittajat:

Minea Varho, harppu, Velimatti Raatikainen, syntetisaattori
Salla Kortelainen ja Olivia Moilanen, viulu, Piritta Gröhn, alttoviulu,
Eeva Enqvist, sello, Leo Kuokkanen, kontrabasso,
Aivi Linjama ja Vilma Keikkonen, huilu

Asut: Tampereen Työväen Teatterin Pukuvuokraamo

Valot ja äänet: Janze Oy / EIKU ry

Striimaus Kerimäen kirkossa 21.8.2022: Savo Films Oy

Tuotanto: Eettisesti Innovatiiviset Kulttuurin Uudistajat EIKU ry

Tolpojen Tarina –oopperan synopsis

ALKUKUORO

Kaikki esiintyjät taivaan sieluina kertovat alkukuorossaan *Arjen sankarit*, miten lapset omaksuvat vanhemmiltaan taitoja sukupolvesta toiseen ja miten ihmiskunta saa yhteistyöllään aikaan merkittäviä pysyviä tuloksia.

1. KOHTAUS

Mårtenin sielu saarnastuoli-taivaasta kertoo elämästään resitatiivissaan *Opit kulkee* ja seuraa sitten tarkasti, kuinka 1832 Pielisjärven kappelin rakennustyömaalla hänen poikansa Magnus on salvamassa hirsirungon nurkkaa ja evästää Theodor poikaansa, joka kyselee monia asioita. Kun isä käy ettoneelle, pikku-Theodor laulaa lapsen kysymyksiä pohdiskelevan aarian *Mikä, miksi, miten?*

2. KOHTAUS

Mårten saarnastuolista jatkaa pikku -Theodorin pohdintaa resitatiivissaan *Perimmäinen kysymys*, kertoo hänen vartuttuaan päässeensä Helsingin herrojen oppiin ”Itentiteettikonttuuriin” ja kuvailee sitten resitatiivissa *Viisituhatta ihmistä*, miten Magnus sai elämänsä suurimman urakan, kun näyttämökuvaksi vaihtuu Kerimäen puukirkon työmaa 1845.

Isä -Magnus ja Theodor -nuorukainen ovat sovittamassa hirsiliitosta, kun isä yllättäen saa sydänkohtauksen. Theodor käskee hakemaan tohtoria ja laittaa isän pitkäkseen. Aariassaan *Kuoleman lähestyessä* Magnus antaa pojalleen ohjeita ja toivoo tämän jatkavan työtä, jos intendenttikonttori sen sallii. Theodor lupaa noudattaa ohjeita ja peittää isän tämän kuoltua. Magnuksen sielu nousee taivaaseen isänsä Mårtenin luo, joka ottaa hänet vastaan lämpimin halauksin.

Theodor tuo isän haudalle rautaristin ja laulaa aarian *Isän haudalla*, joka kertoo ikävästä, yhteistyöstä ja kiitollisuudesta toivottaen isän sielulle hyvää matkaa enkelten joukkoon. Theodor saakin isän toiveen mukaan Kerimäen jättiläismäisen kirkon hoidettavakseen.

3. KOHTAUS

Mårten ja Magnus sieluina arssinoivat dialogissaan *Jättiläisten kirkko*, miten 23 -vuotias nuori mies mahtaa selvitä valtavasta urakastaan. Ukot alkavat seurata tapahtumia, kun näyttämöllä 1847 alkaa Kerimäen kirkon luovutustilaisuus, jonka aluksi kirkkoherra Neovius aariassaan *Temppeli on valmis* kiittää Theodoria tämän valtavan urakan loppuunsaattamisesta sekä luovuttaa hänelle mairittelevan työtodistuksen. Seuraavaksi kasööri Makkonen maksaa Theodorille viimeisen maksuerän sekä esittää itse runoilemansa ylistysaarian *Jalolle Temppelille*. Tilaisuus päättyy yleisön kanssa esitettyyn yhteiseen kolminkertaiseen eläköönhuutoon.

4. KOHTAUS

Taivaassa Mårten ja Magnus loistavat tyytyväisyydestä ja miettivät dialogissa *Poika tavaa jo*, että mihin tämä vielä ehtiikään. Sitten he ihmettelevät, mitä poika hääriä ja toteavat Theodorin rakentavan talon Joensuuhun, hakeutuvan käsityöläisporvariksi ja vannovan porvarivalan. Toisessa dialogissaan *Jatkuuko suku* Mårten ja Magnus arvostelevat Theodorin halua kehittää kievarilaitosta ja pohtivat, mahtaako uusia kirkonrakentajia syntyä heidän jälkiään seuraamaan.

Näyttämökuva vaihtuu Rääkkylän vasta valmistuneeseen puukirkkoon 1851. On juuri menossa Theodorin ja Voiniemen kartanontyttären, Anna Maria Hirvosen hääjuhla. Valat on vannottu, Theodorin äiti Lovisa laulaa nuorelle parille onnittelulaulun *Kesäiselle liitolle*, jonka alkuun ja säkeistöjen väliin hääväki ja yleisö lausuu yhdessä onnittelusäkeet:

1. *Onnea onnea auvoisaa, punainen tupa ja perunamaa, rakastavaisia odottaa, nyt kun he yhtehen saa.*
2. *Olkohon kansanne onnekkuus, tulkohon lapsia viisi, kuus, joissa touhu ja tarmokkuus, sukupolvemme uus!*
3. *Työtä ja toimea riittäköön, tupanne talvisin lämmitköön sydän rinnassa kiittäköön, Jumalaa ylistäköön!*
4. *Kun Hän teidät yhtehen toi, rakkauden armolahjan soi Juhlaa kaikki nyt ilakoi, matkanne alkaa voi.*

Kartanonisäntä Hirvonen toivottaa nuorelle parille kaikkea hyvää aariallaan *Onnea ja iloa*, jossa hän myös pyytää hääväkeä Voiniemeen juhlimaan. Laulettuaan hän kehottaa hääväkeä ja yleisöä yhdessä toivottamaan onnea uudelle avioparille. Kohtauksen loppuksi Theodor pyytää Marin häävälssiin, jonka aikana tämä laulaa ihailemalleen miehelle aarian *Sinut sain*.

5. KOHTAUS

Mårten ja Magnus pohtivat dialogissaan *Kirves sängyn alle*, miten heidän työnsä jatko on vaarassa, kun Theodorille ja Marille syntyy vain tyttöjä. Näyttämökuva vaihtuu Ruokolahden kirkon rakennustyömaan edustalle. Theodor ja kirkkoherra Vegelius katselevat kirkon runkoa, mutta mukana oleva kirkon piirustusten laatija, arkkitehti Edelfelt on enempi kiinnostunut kirkonmäelle kertyvistä iloisiin asuihin pukeutuneista eukoista. Kun häntä pyydetään mukaan neuvonpitoon, hän aariassaan *Aitoja eukkoja* toivoo, että kun hänen toiveensa päästä taidekouluun tyssäsi, niin hänen vastikään syntyneestä poikalapsestaan tulisi vielä taidemaalari, joka maalaisi aitoja maalaishahmoja herraskaisten daamien sijaan.

6 . KOHTAUS

Mårten ja Magnus toivottavat onnea Edelfeltille dialogissaan *Joitakin onnistaa* ja kertovat juoruista, joiden mukaan Theodorin Joensuuhun rakentaman talon lopputarkastus ei mennyt läpi, kun yksi uuneista oli rakennettu ”plangun bääll!” Sitten he toisessa dialogissaan *Kelkka on käännettävä* arvioivat Theodorin innostusta saarnata talonpojille maanviljelyksen uusia oppeja sekä säästäväisyyttä, tullen siihen tulokseen, että taitaa olla asiaa, mutta toteavat, että on Theodorilla toki itselläänkin velkoja ja liian monta rautaa tulessa, jonka vuoksi terveyskin kärsii.

Näyttämökuva vaihtuu Sotkamon kirkon talviselle rakennustyömaalle, jossa kirkkoherra Helander ihmettelee paikalle vaimonsa Marin ja kauppias Tujulinin kanssa saapuneelle Theodorille tämän huonoa kuntoa. Laulussa *Oppi isän kohtalosta* Mari ensin kertoo, että aivohalvauksen vuoksi Theodor ei voi jatkaa työtään. Sitten tämä muistelee isänsä kuolemaa Kerimäen työmaalla ja tuo esille, että hän ei halua kuolla isänsä tavalla, vaan tahtoo käydä Luojansa luokse kotonaan läheistensä ympäröimänä. Lopuksi hän ehdottaa, että urakka siirrettäisiin Tujulinille, jonka Helander hyväksyy. Theodor jättää työmaan vastahakoisesti Marin taluttamana.

7. KOHTAUS

Mårten ja Magnus menevät aivan hiljaiseksi, vain harpun hiljaiset sävelet kaikuivat kertoen, että kolmannen polven kirkonrakentajan loppu lähestyy.

Näyttämökuvaksi vaihtuu Tolpojen Liperistä ostetun kartanon makuuhuone, jossa Theodor makaa kuoleman kielissä sängyssään. Pula-aika ja tiukka säästäväisyys ovat aiheuttaneet aliravitsemuksen, jonka lisäksi tuntematon tauti on iskenyt ennen niin toimeliaaseen mieheen. Mari ehdottaa veisattavaksi Neoviuksen Turussa englantilaiselta papilta oppiman ja Theodorille opettaman virren. Vuorolaulussa *Elämän vaakakupit* Mari, paikalle kutsutut tyttäret, palvelusväki sekä yleisö yhtyvät virteen 555, jonka säkeistöjen välissä Theodorille ilmestyy hänen edesmenneen Lovisa-äitinsä lohduttavia ja tyyntäyttäviä asioita kertova sielu.

- 1. Oi Herra luoksein jää jo ilta on ja kadonnut on valo auringon. Ken muu mua murheissani lohduttais, kelt turvan hädässänsä sielu sais.*
- 2. Päiväni rientää kohti loppuaan, on ilo maallinen kuin varjo vaan. Ei ole täällä mitään pysyvää, vain Sinä Herra, Sinä luoksein jää.*
- 3. Sä pahan väijytykset turhiks teet, sä tuskat liennät, kuivaat kyöneleet. Miss on nyt kuolema sun voittosi, kun Herra Jeesus olet kilpeni.*
- 4. Sun Herra ristisi mua valaiskoon, kun tieni painuu kuolon laaksohon. Sen valon tieltä varjot häviää. Eläissä kuollessa sä luoksein jää.*

Theodor kertoo, että hänen isänsä Magnus kuollessaan muisti vaimoaan Lovisaa hyvin sanoin ja niin hänkin haluaa tehdä nyt lähimmilleen. Aariassa *Viimeisten kiitosten aika* Theodor antaa ohjeita hautaamisestaan. Lopuksi hän vielä kertoo, ettei kannakaan kaunaa intendentti Lohrmannille, joka epäsi häneltä Savonrannan urakan, eikä Joensuun rakennusinspektöörille, joka huomautti uunin perustuksista. Theodorin viimeiset sanat ovat: ”enhän minä tiennyt, että matkalla ollessani miehet tekivät sen uunin plangun bääll...”

LOPPUKUORO

Kaikki esiintyjät taivaan sieluina laulussaan *Kirkonrakentajien kiitosvirsi* kertovat kiitollisina Taivaan ihanuuksista ja valokirkon rakentamisesta.

TIETOA TEKIJÖISTÄ:

Paavo Joensalo on teoksen käsikirjoittaja ja säveltäjä , joka on toiminut 15 vuotta EIKU ry:n toiminnanjohtaja-tuottajana. Hänen luomuksiaan ovat mm. lastenoppera EIKU, joka on esitetty myös englanniksi nimellä NOWAY ja karjalan kielellä nimellä EIGU. Kirkko-ooppera GLI SPRECONI, näytelmä TUHLAAJAT, Suomen sisällissodasta kertova 1918 VILPPULAN VAIHE sekä lukuisat erityyppisten konserttien laulut ovat myös hänen säveltämiään. Joensalo on myös ohjannut tämän teoksen ja suunnitellut sen lavastuksen.

Janne Jääskelä, teoksen partituurien instrumentaatioassistentti on mm. viulunsoitonopettaja, säveltäjä ja musiikkipedagogi. Hänen puolisonsa **Elina Jääskelä** on pianisti. Yhdessä he konsertoivat ja tekevät urauurtavaa työtä sairaalamuusikkoina Pohjanmaalla.

Esko Alanen, teoksen kamariorkesterisovituksen laatija, korrepetiittori ja kapellimestari on savonlinnalainen pianisti, säveltäjä, musiikinopettaja, tuottaja ja kuoronjohtaja, joka on luonut musiikkia useilla eri genreillä, oopperaa, liedä sekä lukuisia viihde-, kamari- ja näyttämömusiikkiteoksia.

SOLISTIT:

Antti Pakkanen, bassobaritoni, on joensuulaislähtöinen oopperalaulaja, joka on konsertoinut monipuolisesti ja menestynyt eritoten koomisissa rooleissa.

Laura Mäkitalo, mezzosopraano, on Kalajoelta kotoisin oleva kokenut oopperalaulaja, joka omaa lahjoja myös mm. kuvataiteen alueella.

Pyry Pakkanen, poikasopraano, on 6 vuoden iästään huolimatta esiintynyt jo EIKU ry:n monissa tuotannoissa, mm. YKSISARVISDINOT -lastenopperassa.

Rolf Broman, bassobaritoni, on tehnyt lukuisia mittavia oopperaroleja sekä kotimaassa, että ulkomailla.

Janne Hautsalo, bassobaritoni, on toisen polven musiikkimies, joka omaa runsaasti kokemusta erilaisista oopperaroleista.

Marjaana Ritanen, sopraano, opiskelee laulua ja musiikkipedagogiikkaa Tampereen ammattikorkeakoulussa ja on esiintynyt sekä oppilaitoksensa että EIKU ry:n useissa produktioissa.

Wille Enckell, baritoni, on Cantores Minores -poikakuoron kasvatti. Hän on Tampereen AMK:sta valmistunut musiikkipedagogi ja kokenut esiintyjä.

Juho Stén, bassobaritoni, opiskelee Tampereen AMK:ssa ja on esiintynyt monissa oopperaroolleissa.

AVUSTAJAT:

Kerttu ja Hertta Vatanen, Pirkko ja Hertta Lukkari sekä **Kerttu Häsä** ovat liperiläisiä koululaisia, jotka harrastavat kulttuuria ja liikuntaa. He esiintyivät v. 2021 EIKU ry:n tuottamassa YKSISARVIDINOT -lastenoopperassa.

Anna Häsä, Johanna Erola ja Päivi Kuokkanen ovat liperiläisiä kulttuurin harrastaja-aikuisia. Häsä ja Erola esiintyivät v. 2021 EIKU ry:n tuottamassa YKSISARVIDINOT -lastenoopperassa.

KAMARIORKESTERIN JÄSENET:

Velimatti Raatikainen, koskettimet, on kokenut monipuolinen muusikko, joka on tehnyt mittavan uran lyömäsoittajana useissa ammattiorkestereissa. Hän on esiintynyt lukuisissa EIKU ry:n tuotannoissa.

Salla Kortelainen, viulu, opiskelee Joensuun konservatoriossa.

Olivia Moilanen, viulu, opiskelee Joensuun konservatoriossa.

Piritta Gröhn, alttoviulu, on kokenut muusikko ja myös viulisti. Hän on esiintynyt lukuisissa EIKU ry:n tuotannoissa.

Eeva Enqvist, sello, on kuopiolainen musiikinopettaja.

Leo Kuokkanen, kontrabasso, opiskelee Joensuun konservatoriossa.

Aivi Linjama, huilu, opiskelee Joensuun Konservatoriossa.

Vilma Keikkonen, huilu, opiskelee Sibelius-Akatemiassa

Minea Varho, harppu, on Turun konservatoriosta valmistunut muusikko, joka opiskelee musiikkipedagogiikkaa Tampereen ammattikorkeakoulussa.

Eettisesti Innovatiiviset Kulttuurin Uudistajat EIKU ry:n 15 toimintavuotta.

Yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon yhdistys perustettiin helmikuussa 2007 ja sen kotipaikka on Liperi. Toiminnan tarkoituksena on auttaa lupaavia kulttuurikykyjä siivilleen tuottamalla heidän kanssaan täysin uusia erilaisia kulttuuriproduktioita ja suuntaamalla esityksiä erityisesti sellaisille katsojille, jotka eivät niitä helposti tavoita.

Toiminta-aikanaan EIKU ry on tuottanut yhteensä 22 produktiota peräti 8:llä eri genrellä. Toiminta alkoi EIKU -lastenoopperalla, sitten on tuotettu useita erilaisia konsertteja, kirkko-oopperaa, historiallista oopperaa, näytelmä, tanssiteos ja lyhytelokuva. Kolmivuotinen kehittämishanke, jossa luotiin 40 täysin uutta karjalankielistä mieskuorolaulua toteutettiin vv. 2019-20 ja sen päätteeksi tuotettiin lauluista konsertti Sortavalan Karjalaisille laulujuhille.

Artisteja iältään 5 vk. - 84 v. esityksissä on eri tavoin ollut mukana noin 300: Käsikirjoittajia ja runoilijoita 15, säveltäjiä ja sovittajia 11, kapellimestareita ja korrepetiittoreita 7, ohjaajia ja koreografeja 10, juontajia 5, laulajia sekä näyttelijöitä n. 100 ja soittajia n. 80. Katsojia on niissä käynyt yli 6000. Esityspaikkoja kotimaassa on ollut 33 ja ulkomailla 4.

Englanninkielinen NOWAY -lastenooppera esitettiin Dublinissa v. 2008 ja Karjalankielinen EIGU -tenavaooppera Veskelyksen etnokulttuurikeskuksessa sekä Petroskoin kansallisessa teatterissa v. 2013. Liperiläisten lasten kanssa Ideoitu ja esitetty YKSISARVISDINOT tuotettiin v. 2021 ja juhluvuoden 2022 ensimmäinen produktio oli kirjailija Heikki Turusen nuoruudentekstiin Esko Alasen säveltämä TUOMITUT -ooppera.

Tulevien vuosien suunnitelmissa on 6 erilaista uutta produktioaihiota, joista kaksi tähtää kansainväliseen toimintaan. Tänä vuonna myöskin käynnistettiin uusi 3-vuotinen hanke 40:n uuden karjalankielisen liedin säveltämiseksi, joista on aikanaan tarkoitus koota ainekset konserttikiertueeseen.

**Eettisesti Innovatiiviset
Kulttuurin Uudistajat**

EIKU ry

www.eikury.com

KIITÄMME LÄMPIMÄSTI YHTEISTYÖKUMPPANEITAMME:

Savonlinnan seurakunta, Kerimäen kappeliseurakunta

Kiteen seurakunta, Rääkkylän kappeliseurakunta

Liperin seurakunta

Sotkamon seurakunta

Ruokolahden seurakunta

Paavali Juusten -säätiö

Ruokolahden kunta

Sotkamon kunta

Rääkkylän kunta

Liperin kunta

Liperin Osuuspankki

Joensuun konservatorio

Tampereen ammattikorkeakoulu

CR -musiikki

